

Предраг Мутавџић

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за неохеленске студије
predrag.mutavdzic@fil.bg.ac.rs

УДК 811.18'37: 811.14'37:811.163.41'37
<https://doi.org/10.18485/slavistika.2020.24.1.20>

Оригинални научни рад
примљено 30.04.2020.
прихваћено за штампу 21.05.2020.

Мерима Кријеџи

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за албанологију
merima.krijezi@fil.bg.ac.rs

О ЗООНИМИМА УВРЕДЉИВОГ САДРЖАЈА У АЛБАНСКОМ, ГРЧКОМ И СРПСКОМ

Зооними су важан лексички сегмент, сусрећу се у комуникацији у најразличитијим говорним ситуацијама као квалификатори физичких, психолошких, моралних и интелектуалних одлика. У раду сагледавамо зоониме контрастивно и компаративно у три балканска језика, грчком, албанском и српском, настојећи да их у најосновнијим цртама класификујемо. Како носе конотацију посебне карактеризације и дескрипције, зооними непосредно откривају како говорници посматрају себе и друге.

Кључне речи: зооними, увреде, карактеризација, класификација, фразеологизми, грчки, албански, српски.

Zoological idiomatic expressions constitute an important lexical segment and are found in communication in a variety of discourse situations as qualifiers of physical, psychological, moral and intellectual traits. In this paper we examine zoological phraseologisms from the contrastive and comparative perspective in three contemporary Balkan languages, Greek, Albanian and Serbian, while attempting to broadly classify them. Since these phraseologisms carry a connotation of a specific character and description, they directly reveal the manner in which speakers perceive both themselves and others.

Keywords: zoonyms, insults, characterization, classification, idiomatic expressions, Albanian, Greek, Serbian.

1. Увод

Човек зависи од животиња и у ланцу исхране и непосредно (служе му као радна снага). Ова исконска веза почива на сложеним односима између човека и животиња (домаћих и дивљих) успостављеним током људске историје. Свако друштво развило је специфичне односе према животињама из окружења, што се у језицима да сагледати. Домаће животиње су оличење низа људских особина неуочених код дивљих, а од давнина дивље животиње красе магично-мистичне, натприродне, особине непрепознатљиве код домаћих. Ова два „царства животиња“ оделита су и ретко се мешају. Изузетак су зодијаци: налазећи се и у таквим духовним апстракцијама, одабране домаће и дивље животиње стекле су космичке моћи, што их је приближило божанствима. Нека су божанства представљана само као животиње (Маје су приносиле људске жртве

„горостасном кипу крокодила, за кога се веровало да представља Ицамну¹“; O`Konel–Eri 2007: 30), поједина се претварају у неку животињу², нека су божанства полуљуди-полуживотиње (египатски Анубис, с главом шакала, или Сфинга, с лављим телом), извесна су пратиоци божанстава (кобра Шиве). У грчкој митологији голубица је сагледавана као пратиља Афродите и као симбол људске душе: на урнама се приказује да „пије воду из вазе која симболизује фонтану сећања“ (Lavedan 1931: 258). Животињама, без обзира на културу и традицију, припадају сва три нивоа – свет небеса (узвишеног), свет реалног (овоземаљског) и свет оностраног (мрачног) – а свака од њих има функцију и место у свом свету кога ретко напушта. Отуда „изучавање животиња у језичком и културном контексту заједно с узајамним односима човека и животиња чини предмет интересовања *културне зоологије* као дела лингвокултурологије“ (Јовановић 2018: 56).

2. Циљ и методологија рада, корпус

Рад је усмерен на називе животиња у три балканска језика, грчком, албанском и српском, употребљених самостално или у фразеологизмима, који служе омаловажавању и вређању. Називамо их зоонимски негативни квалификатори. Овај вид лексичке фразеологије као језичка универзалија захвата до 15% укупне фразеологије ма ког језика (Moon 1998: 56; Ellis 1997: 133–143). Лексички, структурно и семантички, фразеологизми са зоонимима чине подсистем у целокупном лексичком систему сваког језика, бројни су и разноврсни. У раду:

а) пружамо листу најчешћих зоонимских негативних квалификатора у сва три језика. Контрастивно и компаративно их упоређујемо с одговарајућим еквивалентима у циљним језицима. Због компаративног приступа сваки од разматраних језика је и полазан и циљан, сходно смеру кретања;

б) класификујемо зоонимске негативне квалификаторе у односу на то коме се упућују или какву метафоричку функцију и семантичку поруку носе;

в) примере на албанском и грчком дајемо као глосе;

г) примери са звездицом чине категорију нулте структурно-семантичке еквиваленције;

д) разматрамо и пословице као структурно блиске фразеологизмима.

Корпус чине штампани и *online* једнојезични и двојезични речници на сва три језика (њихов списак је на крају рада). Ослонили смо се и на резултате добијене преко претраживача *Google* који су секундарна провера употребе и значења како свих забележених зоонима тако и фразеологизама са њима као кључном речју.

¹ Врховно божанство Маја.

² Преображен у белог бика, Зевс отима Европу коју силује као орао. Прерушен у орла, краде Ганимеда са тројанске равнице.

Иако лексичка семантика није основно поље наших интересовања, можемо рећи да су консултовани речници релативно подударни када је реч о зоонимима као лексичким јединицама те да нуде увид у широко фразеолошко и семантичко поље њихових значења. Разматрани зоонимски слој у сва три језика има и додирних тачака, што се посебно огледа у заступљености назива свих познатих животиња (домаћих и дивљих) са балканског географског ареала, али истовремено исказују се и бројне разлике, понајпре што у сваком језику понаособ само одабрани зооними учествују у грађењу фразеологизама или се употребљавају као самосталне лексеме (обично у узвичним реченицама). Запажене су разлике и неподударности у семантичком тумачењу метафоричних значења зоонима и у укупном броју фразеологизама који варира од језика до језика – у том погледу албански предњачи у односу на српски и грчки. Примећен је и неједнак број фразеологизама с истим зоонимом у сва три језика: у српском зооним *вук* гради 12, у грчком *λύκος* 13, а у албанском *ujk* чак 27 фразеологизама, укључујући и пословице. У односу на српски и грчки, у албанском безмало сваки зооним из оквира познатог традиционалног зоонимског фонда учествује у грађењу фразеолошких квалификатива и/или пословица. Тако се зооним *çakall* (= шакал) фразеолошки налази у склопу именског предиката означавајући похлепног човека, а као кључна лексема формира две пословице³. У грчком иста лексема (*τσάκαλι*) налази се фразеолошки само у именском делу предиката као квалификатив, означавајући „зверку“, виспреног и способног човека, и не твори пословице.

Тек поједини зооними поседују своје дублете (*нас/мукела*, *коњ/at*, *магарац/сивоња*, *змија/зуја*; *gotar/murro*, *sorrë/stërqokë*, *bretkosë/zhabë*, *kalë/at*, *gjarpër/pepërkë*, *shqiponjë/shkabë*; *άλογο/άτι*, *κατσίκα/γίδα*, *ψάρι/ιχθύς*, *πίδι/όφις*, *γουρούνι/χοίρος*). Како се (подвучени) дублети у грчком употребљавају у стручном речнику и у ученом језику и стилу, превасходно у устаљеним фразеолошким конструкцијама, нисмо их разматрали у раду, а када је реч о дублетима у српском и албанском, узети су у обзир уколико носе негативно квалификативно значење.

Експерпирани су само они фразеологизми са зоонимима који носе негативну квалификацију. У разматање су узети и зооними као самосталне лексеме под условом да њихова употреба у језику то дозвољава (обично у вокативу, а у албанском и када се зооним налази уз глагол у оптативу). У сваком разматраном језику постоје зооними који се у другом језику/другим језицима не употребљавају као негативни квалификатори.

3. Неколико речи о животињама у језику

Усвајањем матерњег и учењем страног језика уче се називи животиња и упознају се њихове одлике, спољашње и унутрашње карактеристике, као „етикете“ које су очувани културно-психолошки, митолошки и друштвени стере-

³ *Kur s'ke arë në mal, pse bën dava me çakejtë* (= „ако немаш њиве на планини, што се тужиш са шакалима“) = „не мешај се у туђа посла/гледај своја посла“, *çakalli bëri kërdinë, ujku i doli nami* (= „шакал је учинио покољ, вук је за то окривљен“) = „извући дебљи крај/свалити кривицу на другога“.

отипи додељени животињама путем човековог пажљивог посматрања начина живота и опхођења сваке животиње у природи или у човековом непосредном окружењу. Установивши сличности/идентичности између њихових образаца понашања и човекових, човек је приписао свакој њему познатој животињи одређене психолошке, моралне и карактерне одлике чиме је она постала „обрнуто огледало“ човека. Тек је у појединим случајевима могуће говорити о томе да је човек животињско понашање пренео на свој свет, попут лексеме стампедо.

Зооними су или „речи са значењем каквог предмета, разуме се без експресивне маркираности (*коњ* – гимнастичка справа), или речи са значењем лица одређених особина (*зуска* – глупа женска особа) [чиме] ова метафоризација даје експресивно маркирану секундарну лексичку јединицу“ (Гортан-Премк 2005: 115), а преко метонимије постају и симболи (*орлови* – надимак фудбалске репрезентације Србије). Део су лексике сваког језика која, иако се традиционално сагледава као „*spisak stvari, pojmova i odnosa koji postoje u svetu*“, ипак недвосмислено „*odražava materijalnu i duhovnu kulturu pojediničnih ljudskih zajednica, ne svet u celini*“ (Bugarski 1983: 172). У дискурсу, зооними су попут медијума – то су посебни продужци наших чула, топли или хладни (McLuhan 1994: 22–32), сходно поруци коју носе: као негативни квалификатори чине групу хладних медијума, али на пољу афективности то нису. Заправо, то је таква врста језичког квалификативног кода који је не само мотивисан да укаже на „сличности са циљним појмом [које] нису увек апсолутне и комплетне“ (Драгићевић 2010: 148), него је и временом друштвено прихваћен као вид неформалне комуникације и обраћања, што значи да је „*od najveće važnosti šta se postiže onim što je rečeno i kako se to uklapa u kulturne konvencije date govorne zajednice*“ (Bugarski 2005: 35). Зато „се семантичке реализације зоонима делом темеље на искуству и суживоту с различитим животињама, али могу бити и резултат устаљеног доживљаја животињског понашања које се ослања на културне предрасуде“, при чему треба назначити да „се пренос назива животиња на човекове одређене особине одиграва на основу интерпретације њиховог стањашта, изгледа, понашања и односа са човеком као таквих да кореспондирају са непожељним особеностима карактеристичним за човека (Новокмет 2017а: 540, 544). Односно, „ако аутор за X каже да је Y, а знамо да Y није X, онда морамо замислити свет у коме X је Y, прихватајући његове основе за то“ (Miller 1993: 367).

Зооними, посебно у фразеологизмима, „сматрају се метафоричким изразима који интегришу културу људи и њихове особене облике комуникације, пружајући им посебну боју“ (Budny 2017: 496–497). Њихова употреба у језику зависи или од тога како неко замишља појам животиње или од устаљеног семантичког приказивања те животиње у језику: сâм зооним доводи се у асоцијативно-симболичку везу с особом која, према личној процени, исказује одлике које је доводе у везу са том животињом. Зооними откривају посебан свет симболике у култури, па зато поједине животиње имају и по неколико различитих схватања и приказивања сходно народним веровањима и традицији (Арбекова 1977: 44).

У свакој (пот)култури развијен је низ начина њихове употребе, а служба им је двојака:

а) указују на неправо поређење које тежи ка што реалнијем осликавању, искључиво из перспективе говорног лица, „очевидног“ стања у виду или асоцијације на неко слично, препознато или претходно искуствено. Поређење је субјективни конструкт и у сва три језика исказује се обрасцем:

Verb+(adj.)+copula+zoonym

бити спор као нуж/корњача

eci/vrapoj si kërmill/breshkë (= „ходати/трчати као *црв*/корњача)

είμαι αργός σαν χελώνα/σαργός (= „шараг“⁴)

трóγονται σαν та σκυλιά = hahen/zihen si qentë (= „једу се“)

гложе се као керови/пси

Понекад квалификацију чини развијена синтагма:

бленути/гледати као теле у шарена врата⁵

*μένω με το στόμα (μου) ανοιχτό (= „остати отворених уста“)

*shikoj (diçka) me habi/me gojë hapur (= „гледати /шта/ у чуду/отворених уста“)

jam si qen i lëshuar nga zinxhiri = бити као пас пуштен с ланца

*είμαι ζέφρενος/έξω φρενών/έξαλλος (= „бити ван кочница/бесан“)

б) посебно квалификују: тиме што свака животиња има карактерне, социјалне, вредносне и моралне људске особине, у сваком језику су се усталили фразеологизми са зоонимима као уобичајеним формама приказивања тих и таквих особина. Квалификације су позитивне и негативне, а без обзира на њих, зооним, денотат, прешао је у конотат, у еуфемизам, изједначивши се или поставши синонимним с неком људском особином.

Зато, када се некоме каже:

свињо/γουρούνι /derr!

магарче/магарчино/γαϊδούρι/gomar!

краво = lорë! / скрόφα! (= „крмачо“)

⁴ Шараг, врста ситне медитеранске рибе, која није брза ни интелигентна.

⁵ Cf. румунски: *a se uita/a sta ca vițelul la poarta nouă* (= „заборавити се/стајати као теле пред новим вратима“).

јасан је негативан и увредљив садржај поруке. Тако се особа (субјективно/објективно) контекстуално „части“ спуштањем на један од најнижих могућих нивоа на друштвеној и културној лествици морала и понашања, а повод за то је начин обедовања (*једе као свиња*), алкав или физички изглед (*прљав као свиња/дебео као свиња*), карактерно понашање (*свињо одвратна*) или чулна перцепција (*заудара/смрди као свиња*).

Негативне квалификације су најразличитији типови посебних метафоричних видова исказивања понижавања, вређања и омаловажавања, а „чашћење“ зоонимом једнако је свођењу особе на ту животињу и на проналажење „особина које се препознају као мање људске, које поништавају људско у човеку изједначавајући га са нижим животињским врстама за које је карактеристично одсуство разума, нагонско, неконтролисано понашање“ (Новокмет 2016: 63–64). Који се зооними употребљавају као увреда искључиво зависи од културе и традиције, од географског окружења, утицаја из других култура, језика итд. У свакој култури постоје уз опште и посебни стереотипи о животињама који се не сусрећу у другим. Ако се на албанском жени упути у поетском дискурсу комплимент да је *nepërkë e shkruar* (= “гуја уписана / шарена“), ова синтагма садржи похвалну поруку. Зато је „бити змија“ изузетна одлика, а цео израз, који истиче кокетну и zgodну жену⁶, неуобичајен је због упоређења. Позитивну одлику носи и српски израз *имати змијско тело* који описује веома zgodну жену⁷.

За Лича (Leach 1966) идејни концепт заснован на зоонимским увредама лежи на два категоријама:

а) једна врста ослања се на директну везу између човека и животиња засновану на исхрани. То су припитомљене животиње, најзаступљеније у зоонимском репертоару увреда;

б) друга врста је двојака – осим забрањене везе, посматрано из ланца исхране (неке се не једу/непојмљиве су у исхрани), неке одликује наш тотемски однос према њима. Европљани не једу своје љубимце и не госте се неким дивљим егзотичним животињама (Јау 1999: 196), што не важи за друге народе и за друга поднебља. И унутар европског подручја има разлика: Италијани и Французи једу жабу батаке и пуже, за народе на Балкану је то неприхватљиво или се тек понегде једу (на Криту су специјалитет).

Зооними као увреде из прве категорије нису јединствени ни по критеријуму јестивости, ни по употреби као негативни квалификатори, па учувамо три важна типа животиња унутар културно-семантичког простора:

⁶ Арапи лепу и zgodну жену пореде са камилом, за Французе је то непримерено: за њих је камила тврдоглава и подмукла животиња (Алехина 1978: 159).

⁷ Људи одувек исказују (страхо)поштовање према змији, јер „предстаља и велики симбол психичке енергије“ (Аерпи 1943: 382). Минојци су обожавали „змијску богињу“ (θεά των όφεων), а Илири (ако претпоставимо да су Албанци њихови потомци) су поштовали култ змије (Stipčević 1994: 55-63, Zippel 1877: 18). У албанској народној митологији змије су симболи доброг, те тако треба сагледати указану синтагму. Иначе, „змија се код Албанаца и данас сматра домаћом животињом која доноси срећу. Када је домаћин спазии, поздравља је с великим поштовањем и обасипа благословима“ (Hahn, 1854: 162).

1. први тип су кућни љубимци за које су везани власници и који их не би ни под којим условима појели (пас, мачка, папагај), а као увреде улазе у категорију негативних квантификатора, уз изузетке (морско прасе, златна рибица);
2. други тип су животиње такође блиске човеку из категорије јестивих (зец, прасе, пиле, коњ, овца, коза, сом, штука), или нејестивих (магарац, мула). Као увреде употребљавају се у најразличитијим контекстима;
3. трећи тип чине остале (мање) познате дивље и егзотичне животиње које људи у Европи и на Балкану не користе у својој исхрани (мрмот, јагуар, тигар, слон, крокодил), а неке држе као љубимце (коала, игуана, питон, веверица). Зависно од језика, тек поједини зооними употребљавају се као негативни квалификатори.

И код дивљих животиња постоје две главне категорије такође засноване на јестивости – мада су неке одавно прихваћене у исхрани (фазан, препелица, јелен), превагу односи много већи број нејестивих (вук, лисица, гавран, миш, медвед). Нису ни сви називи ових животиња опредељени као негативни квалификатори – уз оне препознатљиве у другим језицима, у сваком језику постоји и посебна листа ових зоонима карактеристична за сваки народ и културу. По броју зоонима у увредама у сва три балканска језика, називи домаћих животиња су заступљенији у односу на називе дивљих, што је очекивано:

грчки – 16: 5; албански – 15: 5; српски – 15: 4

Најмању заступљеност као негативи квалификатори имају називи познатих инсеката и риба.

Увреде са зоонимом настају када човек пресликава препознати негативни модел понашања неке познате домаће/дивље животиње у свој свет, чиме одлика понашања те животиње постаје уврежени стереотип. Зато се не употребљавају лексеме ЖИРАФА:

*глуп си као жирафа
 *είσαι ηλίθιος σαν καμηλοπάρδαλη
 *je i trashë (nga mendja) si gjirafë

или СИПА:

*Είσαι γρήγορος σαν το καλαμάρι!
 *Брз си као лигња!
 *Je i shpejtë si kallamar!

у изразима, јер се контекстуално значење не би правилно разумело. Ако се обр-
ратимо некоме:

права си овца = εἶσαι σαν πρόβατο (= „као овца си“)
*çfarë trapi je! (= „какав сплав си“)

тада постоји јасна конотативна алузија на добро познати културни стереотип. Зоонимске увреде ослањају се на културне дефиниције истакнутих својстава приписаних познатим животињама за које се претпоставља да имају паралеле са људским карактеристикама. Зато ниједан говорник неког од разматраних језика не помишља да некога назове туканом или мрмотом ради увреде, пошто су ови називи неспецифични за (европско и) балканско географско подручје и нису укључени ни у традиционалну зоонимију ових језика ни у зоонимски негативни културолошки репертоар увреда. Тек у новије време се примећује спор-
радикална појава егзотичних зоонима.

4. Зооними као увреде

Увреда је вид чина и/или нека изговорена/написана реч која наноси штету, душевну бол, неправду, срамоту, чиме се хотимично или несмотрено повређује нечије достојанство. Кривични законик Републике Србије, 170. члан, одређује увреду као кривично дело уперено против нечије части и угледа (КЗ 2009: 59) и за то се прописује одговарајућа новчана казна. Циљ увреда је да онога на кога се односе омаловаже и прикажу у друкчијем светлу у односу на ону представу коју лице има о себи. Онако како себе доживљавамо представља нашу моралну категорију части, и зато припада субјективном пољу, а углед је објективно поље и тиче се нашег моралног оличења пред другима, како нас други виде, доживљавају. Највећи број нанесених увреда су претежно вербалне.

Увреде са зоонимским квалификаторима су посебна лексичка и семантичка категорија, а тиче се светоназора једног народа, његове културе, традиције и веровања. Право разумевање овакве лексичке подврсте дотиче се и прагматике: како су у језику похрањена бројна сазнања, он функционише попут сложеног енциклопедијског система (De Carlo 1998: 101–102 и даље) који се активира сваки пут у говору када покушавамо да изразимо увреду. За Галисон и Пурен (Galisson-Puren 1999: 188–189), то је подударан (препознатљив) лексички слој⁸, приближно исти лексички фонд формиран према интернационалним културним, гастрономским, цивилизацијским, географским и моралним чиниоцима који су условили избор и устаљење најосновнијег лексичког фонда увреда са зоонимима као компонентама:

⁸ Обрадили су само француски, енглески, немачки и руски.

риба од главе смрди = το ψάρι βρωμάει από το κεφάλι = the fish rots from the head down = der Fisch stinkt vom Kopf her = fejétől búzlik a hal = peshku qelbet nga koka

πέφτουν σαν τις μύγες = падају као муве = drop like flies
a muri ca muștele = sterben wie die Fliegen = vdesin si mizat = muoiono come mosche (= „умиру“)

поклоњеном коњу не гледају се зуби = дареному коњу в зуби не смотрят = kalit të dhuruar mos i shiko/numëro dhëmbët = ajándék lónak ne nézd a fogát a calul de dar nu se caută la dinți/in gură = do not look a gift horse in the mouth = a caval donato non si gurada in bocca

Варијација је структурно видљива у избору глагола (смрдети/трулети; пада-ти/умрети) или лексичких јединица (зуби/уста). Поменути аутори не разматрају могућност међусобних утицаја између различитих народа који су се одразили на избор и устаљење истих зоонима у увредама, што је омогућило преношење истог негативног смисла истим конструкцијама. Примери оваквих међујезичких утицаја и преношења истог семантичког оквира унутар балканског језичког ареала илуструју наредни фразеологизми семантички и структурно подударни:

ићи/бити/летети као мува без главе⁹ = është si mizë pa kokë/krye = akar egy fej nélküli légy¹⁰

a se *învârti* ca o muscă fără cap (= „*окретати се*“) = върти се като муха без глава¹¹

бити као магарац међ овцама¹² = a fi ca măgarul între oi = hiu ca gumarlu tu/anamisa di oi¹³ = juhok között a samár¹⁴

*si dhia në mes të dhëve (= „као коза међу овцама“)

*σαν πρόβατα ανάμεσα σε λύκους (= „као овце међу вуковима“)

уз очекивана структурна одступања, лексичка (други пример: у конструкцијама на албанском и грчком употребљени су други зооними /козе/овце; овце/вуко-

⁹ Cf. *matt wie eine Fliege*.

¹⁰ Мађарски.

¹¹ Бугарски.

¹² Наведени фразеологизам се чује у Војводини, у Србији (*бити*) као *врана међу голубовима*.

¹³ Аромунски.

¹⁴ Мађарски.

ви/ или глаголи), као и нулте структурно-семантичке еквиваленције, пошто се у сваком балканском језику фразеолошка слика на исту семантичку поруку формира или друкчијом фразеологизацијом или нефразеолошки.

Избором из синонимних варијаната говорно лице своју поруку стилски и семантички боји, подвлачећи субјективни став и осећања уз постизање додатног афективног ефекта који као да се „подешава“ према непосредној ситуацији:

<p>бити глуп(а) као ћурка/гуска/*ноћ [ěšhtë] mendjehhtë si miza/trupi gjel, truri mel   (= „глуп као мува“/„тело петла, мозак просо“) <i>*έχω βαθιά μεσόνοχτα σε (κάτι)</i> (= „имати дубоку поноћ у /чему/“)</p>
<p>ради као коњ/мазга/*црнац   rinon si derr/kalë/gomar/ka¹⁵/ari (= „свиња/коњ/магарац/во/медвед“)   δουλεύει σαν σκυλί/*σκλάβος/*ειλώτας¹⁶/*μάυρος (= „пас/   *роб/*хелот/*црнац“)</p>
<p>тρώω σαν γουρούνι / άλογο (= „свиња“/„коњ“)   ha si ariu/derr (= „медвед“/„свиња“) = јести као свиња</p>

Укупан број забележених „интернационалних увреда“ у грчком, албанском и српском у фразеологизмима састављеним од зоонимских негативних квалификатора је релативно симболичан. Највећу превагу односе идиотипични, карактеристични за сваки језик понаособ, а потом слични/подударни с фразеологизмима у разматраним језицима. Ових је нешто више од интернационалних. По језицима, то изгледа овако:

језик	интернационални	домаћи идиотипични	домаћи слични/подударни с грчким	домаћи слични/подударни с албанским	домаћи слични/подударни са српским
грчки	25	79	/	16	18
албански	31	81	21	/	32
српски	22	83	14	29	/
УКУПНО	78	243	35	45	50

¹⁵ Cf.: *работать/трудиться как вол.*

¹⁶ Хелот, роб у Спарти.

Галисон и Пурен указују и да увреде изведене од зоонима поседују заједничку културну и моралну вредност за све говорнике једног језика, невезано за територију где живе као и на евентуалне (могуће) упливе из других језика. Ово је суштинска одлика, јер огроман број оваквих увреда чине исконски део наслеђене лексике који није подложен честим променама ни утицајима из других језика.

Без обзира на то о каквим је зоонимским квалификаторима реч као и да ли припадају позитивном или негативном пољу, Неси истиче да су „у свакој култури поједини називи животиња стриктно везани с одређеним атрибутима те зато постоји општи договор о томе који су то. То не значи да су овакве метафоре `мртве`; напротив, оне су живи део језика и често се употребљавају захваљујући своме снажном ефекту“ (Nesi 1995: 274).

5. Класификација негативних зоонимских квалификатора у грчком, албанском и српском

Једна од могућих подела зоонимских негативних квантификатора у грчком, албанском и српском може бити путем рода без обзира на пол. Уочавамо четири подтипа који се могу сматрати увредама у најширем погледу.

а) Прва подгрупа тиче се углавном мушкараца, понекад жена, сходно контексту. Најчешћа је конструкција састављена од именског дела предиката и копуле:

грчки	албански	српски
βόδι	buałl	бик/биво
σαλιγκάρι/χελώνα	kërmill/breshkë	пуж ¹⁷ /корњача
κόκορας	gjel/këndes/kaposh	певац
κηφήνας	brumbull	трут
ελέφαντας	elefant	слон/слоница
τσίρος/τσιροπούλι	gërdallë	сарага
(ρήσος/λύγκας) ¹⁸	rrëqebull	рис
γαϊδούρι/γαϊδαρος	gomar/kërric	магарац/сивоња
άλογο	/ ¹⁹	коњ
παπαγάλος	papagall	папагај/папига
τράγος	dash/cjap	јарац
αλεπού	dhelpër	лисац

¹⁷ Метафорички: *ленитина/спораћ*.

¹⁸ Иако постоје одговарајући зооними у грчком, у овом контексту се не употребљавају.

¹⁹ У албанском *kalë* (= “коњ”) има само позитивну конотацију.

βραδύποδας	përtac	лењивац
(αρκούδα)	ari	медвед

За разлику од албанског и српског, у грчком је довољно употребити зооним без придевских квалификација: довољно је неког оквалификовати *είσαι τράγος* и порука је јасна. У српском и албанском влада други принцип (додају се лексички елементи)²⁰ чиме се описно подиже степен вређања (пејоративности) и доживљавања друге особе (cf: *матори/одртавели јарац = сјар плак*). Интернационална фразеолошка конструкција *жртвени јарац/αποδιοπομπαίος τράγος* се у албанском исказује на други фразеолошко-лексички начин – *dashi i kurbanit* (= „курбански ован“)²¹.

У грчком уз *бити* фигурира и егзистенцијални глагол *γίνομαι* (= „постати“) – *γίνομαι σκολί* (= „постати пас“, *бити љут као рис*) – а у фразеологизмима у сва три језика сусрећу се различити глаголи:

τρῶω σαν ἀλογο/γουρούνη/φίδι (= „коњ“/„змија“)
јести као свиња = ha si derg

μυρίζει σαν τράγος/ασβός (= „мирише на јарца/твор“)
смрди као твор = (është) qelbës i fëlliqur (= „[бити] смрдљиви твор“)

χασμουριέμαι σαν ιπποπόταμος = зевати као нилски коњ

есџен си ари (= „хода као медвед“)
*гега се

εγκαταλείπω (κάτι) ὅπως τα ποντίκια το πλοίο που βυθίζεται (= „напуштати“)
бежати као мишеви са брода који тоне = ikin si minjtë nga anija që fundoset
палаца језиком као змија

*nuk i pushon goja (= „не стају јој уста“)

*η γλώσσα της πάει ροδάκι (= „језик јој иде [као] вретено“)

qeni leh atje ku ha (= „пас лаје тамо где једе“)

*знати/видети одакле ветар дува = (πάω) ὅπου φυσάει ο άνεμος²²

²⁰ Из примера се види да су то придеви и именице. Понекад то може бити ма која именска реч.

²¹ Cf. немачки, мађарски *Sündenbock/bűnbak* (= „јарац за грехове“), руски *козёл отпущения* (= „јарац за опрост грехова“).

²² Cf. албански синоним: *kthen gunën (krahët) nga fryn era* (= „окреће гуњ/рамена одакле дува ветар“).

Ономатопејски глаголи такође служе негативном квалификовању, а допунски део носи поређење с одговарајућим зоонимом:

лаје/режи као пас = γαβγίζει/γρυλίζει σαν σκυλί = leh/hungëron si qen
 њаче као магарац = γαρίζει σαν γαϊδούρι = pëllet si gomar
 сикће као гуја = *fërshëllen²³ si gjarpër = *τσιρίζει σαν το ποντίκι (= „миш“)
 гракће као чавка = κράζει σαν κόρακας = krrokat si sorrë/korb
 грокће/скичи као свиња = γρυλίζει/τσιρίζει σαν γουρούνι = kërret/hungëron si derr

Понекад је именица у вокативу: у српском тада није сама, већ јој следи допуна преко анафоричног нумерала један/једна/једно који као да надомешта глагол употпуњавајући целокупан смисао исказу и пружајући му јачину у изражајности. Ово је посебна граматичко-стилска карактеристика у односу на грчки и албански (*коњу један/стоко једна/нцето једно*). За албански је карактеристично и то да се уз именицу у вокативу може наћи адмиратив глагола *jam* (*gotar qenke!* = баш си магарац!).

б) Друга група зоонимских негативних квалификатора упућује се махом женској популацији (њих је незнатно више од претходних):

грчки	албански	српски
αγέλαδα	lorë	крава
γαλιάντρα	/ ²⁴	/
γαλοπούλα	bibë	ћурка
καμήλα ²⁵	/	камила
κουνέλα	lepurushë	зечица
σκύλα	bushtër/qene	кучка/куја
σκρόφα/γουρούνα	derre/dosë	крмача/свиња
σουσουράδα	/ ²⁶	/
φάλαινα	dosë	крмача/свиња/крава
φοράδα	pelë	кобила

²³ У грчком и албанском не постоји глагол *сиктати*, па змија *звижди* (σφουρίζει/fërshëllen), односно у грчком „фијуче“, у албанском „шишти“, „пишти“ (cf.: *писну гуја љута*).

²⁴ Преводни еквивалент је без зоонима – *брбљивица/лајавица* (буквално: „шева“).

²⁵ Као увреда: „габор“.

²⁶ Преводни еквивалент искључује зооним – *успијуша/намигуша*.

φώκια	/ ²⁷	/
χήνα	patë	гуска

с) Трећа група зоонима разликује род, мушки и женски:

грчки	албански	српски
αλεπού	dhelpër	лисац/лисица
γάιδαρος/γαϊδούρι /γαϊδούρα	gomar/gomariçë/gomare	магарац/магарица
γουρούνι/γουρούνα	derr/dosë	вепар/свиња/крмача
κροκόδειλος	krokodil	крокодил/крокодилка ²⁸
μαϊμού	majmun/majmune	мајмун/мајмуница
μουлári/γαϊδουра	mushkë	мазга/мула
παγόни	pëllua	паун/пауница
σκύλος/σκύλα	qen/bushtër/qene	псето/цукела/кучка
τράγος/κατσίκα	cjar/dhi	јарац/коза

д) Четврта група су родно неутрални зоонимски негативни квалификатори који су између увреда и разних „почасних“ комплимената, понекад у аугментативу, а метафорички описују нечије личне карактеристике:

грчки	албански	српски
σκουλήκι	krimb	црв
φίδι	gjarpër/nepërkë	змија/гуја
κότα	pulë	кокош(ка)
χελώνα	breshkë	корњача
πρόβατο	dele	овца
τσιπούρι	këpushë	крпељ
ψύλλος	plesht	бува
μοσχάρι	viç	теле
νυφίτσα	bukël	ласица
τσακάλι	çakall/ujk	(*шакал)/курјак

²⁷ Φώκια (= „фока“): „прасица/крмача“.

²⁸ У грчком сленгу крокодил означава „незајажљиву/грамзиву особу“. У разговору у српском се често чује указани облик женског рода, граматички још неустаљен.

βδέλλα	shshunjë	пијавица
ψείρα	morr	вашка/гњида
κόρακας (об. у мн: κοράκια)	laraskë/sorrë	чавка/сврака
στρείδι	tartabiqe	стеница
όρνιο	larash	лешинар
χαμελαίων/χαμελείοντας	kameleon	камелеон
χταπόδι	oktapod	хоботница
σουπιά	(*sepje)	(*сипа)
μανάρι ²⁹	/	*дебела свиња
караκάџа ³⁰	/	*крава/коза матора

Иако се сви наведени зооними из овог прегледа употребљавају идентично у сваком језику, укажимо и на неке разлике. Грчки зооним *ψείρα* не употребљава у се значењу „улизица“, како је то уобичајено у српском, већ „цепидлака“, а у албанском има и значење „досадна особа“, као у српском. У грчком и српском се под октоподом подразумева неко ко не уме да се одвоји од другог, у албанском означава особу која се бави мутним радњама и ради на штету других иза леђа. У грчком овај зооним фигурира у конструкцији *θα σε χτηλίσω/κοπανίσω σαν χταπόδι* (= „ударићу/млатнућу те као октопод“) за изрицање отворене претње (= „оплавити кога од батина“). По нама, у ову групу зоонимских негативних квалификатора се сврстава и општа именица *животиња/ζώο/kafshë* с варијантом у српском *стока*, а у сва три језика у виду турцизма *hayvan/χαιβάνι* с метафоричком конотацијом „заосталог“, „припростог“ човека.

6. Закључна разматрања

У раду смо се у најширим цртама посветили зоонимима који функционишу као негативни квалификатори у грчком, албанском и српском. Како се ове лексеме налазе и у фразеологизмима, осврнули смо се укратко и на неке од њих. У сва три језика превагу односе познати називи животиња, домаћих и дивљих. У интернационалне негативне зоонимске квалификаторе сврставају се и све ономотопејске конструкције с допуном у виду придевске поредбене синтагме. Заједничко за сва три језика (и остале европске) јесте идентичан образац формирања негативних (и позитивних) карактеризација: обично је то егзистенцијални глагол *бити/jam/είμαι* с предикацијом путем придевског поређења с одабраним зоонимом. Понекад се унутар именског дела предиката јавља незнатно синтаксичко проширење, те осим простих конструкција (*бити*

²⁹ Означава младо (тј. „сисанче“) овце, козе, краве које се посебно храни ради клања.

³⁰ Буквално „сврака“.

спор као пуж), постоје и нешто сложеније (*бити као слон у стаклари*). У сва три језика се у новије време сусрећу и називи разних егзотичних животиња који још нису ушли у фразеологизацију и више су одлика говорног него писаног (књижевног) дискурса. У грчком се појављују зооними неспецифични за албански и српски: или су непознати, због географског поднебља, или нису прихваћени као могући репрезенти појединих појава, што значи да је симболика зоонима од језика до језика функционална или нефункционална (Sperber 1999: 149). Слободна комутација зоонимских лексема не ремети семантички поруку (*козо/гуско/краво/кобило/једна!*), а варијација лексема унутар познатог контекста интензивира увреду и стилски је нијансира, „подешава“ према личном ставу говорног лица и његовим тренутним осећањима. Вољно (намерно/ свесно) бирајући онај зооним из њему познатог фондуса, говорно лице својим „коначним решењем“ постиже циљ: да што јаче повреди саговорника, истовремено подижући степен омаловажавања и вређања.

Уочене разлике указују на то да су на све три лингвокултуролошке језичке заједнице утицали и најразличитији унутрашњи и спољашњи културни, друштвени, морални, религијски, историјски, језички и други елементи из (суседног/ суседних) језика, култура и друштва који су, сваки за себе, обликовали зоонимску слику у сваком од разматраних језика понаособ. Заједничко за сва три језика је то што „мотивација за метафорички пренос значења [зоонима] зависи од величине, начина исхране, карактера и/или интелигенције адресата“ (Halupka-Rešetar-Radić 2003: 1900). Негативни зоонимски квалификатори деперсонализују особу, пуко је свдећи, према контексту, на најнижи морални и социјални ниво, на ниво животиње чиме се „људи идентификовањем са животињама најчешће деградирају а зоонимска метафора је учестало средство експресивног истицања непожељних људских карактеристика“ (Новокмет 2017б: 106). Употребљени самостално или фразеолошки, зоонимски негативни квалификатори, симболични називи упућени као увреде и карактеризације, семантички су веома експлицитни. Надевањем одговарајућег зоонима, уз вређање, уочава се ниво друштвене и моралне дискриминације, врста предрасуда, стереотипа и место на које се неко спушта. Ове увреде се споро заборављају³¹, јер зооними пре смањују него што повећавају физичку и менталну дистанцу између животиња и људи.

Цитирана литература

- Aeppli, Ernst. *Der Traum und seine Deutung*. Zürich: Eugen Rentsch-Verlag, 1943.
- Алехина, Анфиса И. Семантические группы во фразеологии современного английского языка. Минск: Издательство «Высшая школа», 1978.
- [Alekhina, Anfisa I. *Semanticheskie gruppy vo frazeologii sovremennogo angliiskogo iazyka*. Minsk: Izdatel'stvo «Vysshiaia shkola», 1978]
- Арбекова, Татьяна И. Лексикология английского языка (практический курс). Москва: «Высшая школа», 1977.
- [Arbekova, Tat'iana I. *Leksikologija angliiskogo iazyka (prakticheskii kurs)*. Moskva: «Vysshiaia shkola», 1977]

³¹ Лутер: „Ништа се не заборавља спорије од увреде, а ништа брже од добротинства“ (Nichts wird langsamer vergessen als eine Beleidigung und nichts eher als eine Wohltat).

- Budny, Rosana. Phraseological Units With Zoomyms in Bilingual School Dictionaries (Portuguese-English) and the Issue of Equivalences. *Alfa, rev. linguist*, Vol. 61, No. 2 (May/August 2017), 2017: 495–509.
- Bugarski, Ranko. *Lingvistika o čoveku (drugo, dopunjeno izdanje)*. Beograd: Prosveta, 1983.
- Bugarski, Ranko. *Jezik i kultura*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2005.
- De Carlo, Maddalena. *L'intercultural*. Paris: Editions Seuil, 1998.
- Драгићевић, Рајна. Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу. Београд: Друштво за српски језик и књижевност, 2010.
- [Dragičević, Rajna. *Verbalne asocijacije kroz srpski jezik i kulturu*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost, 2010]
- Ellis, Nick. „Vocabulary Acquisition: Word Structure, Collocation, Word-Class and Meaning.“ [In:] Schmidt, Norbert, McMarthy, Michael. (Eds.) *Vocabulary-Description, Acquisition and Pedagogy*, Cambridge: CUP, 1997: 122–139.
- Galisson, Robert, Puren, Christian. *La Formation en Questions*. Paris: CLE International, 1999.
- Гортан-Премк, Даринка. Полисемија и организација лексичког система у српском језику. Београд: Завод за уџбенике, 2005.
- [Gortan-Premk, Darinka. *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskom jeziku*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2005]
- Jay, Timothy. *Why We Curse – a Neuro-psycho-social Theory of Speech*, Amsterdam: John Benjamin Publishing, 2000.
- Јовановић, Иван. „Лексема *cheval/коњ* у француској и српској фразеологији“. [У:] Иван Јовановић (ур.) *Језици и књижевности у контакту и дисконтакту (тематски зборник радова Наука и савремени универзитет 7)*. Књига 1. Ниш: Филозофски факултет, 2018: 55–67.
- [Jovanović, Ivan. „Leksema *cheval/konj* u francuskoj i srpskoj frazeologiji“. [U:] Ivan Jovanović (ur.) *Jezici i književnosti u kontaktu i diskontaktu (tematski zbornik radova Nauka i savremeni univerzitet 7)*. Knjiga 1. Niš: Filozofski fakultet, 2018: 55–67]
- Lavedan, Pierre. *Dictionnaire illustré de la mythologie et des antiquités grecques et romaines*. Paris: Librairie Hachette, 1931.
- Leach, Edmund R. „Anthropological Aspects of Language: Animal Categories and Verbal Abuse.“ У: Erich H. Lennenberg (Ed.) *New directions in the study of language*, Cambridge: MIT Press, 1964: 23–63.
- McLuhan, Marshall. *Understanding Media: The Extensions of Man*. MIT Press, 1994.
- Miller, George². „Images and models, similes and metaphors“. [In:] Ortony, Andrew (ed.) *Metaphor and Thought*. Cambridge: CUP, 1993: 357–400.
- Moon, Rosamund. *Fixed Expressions and Idioms in English. A Corpus-Based Approach*. Oxford: OUP, 1998.
- Nesi, Hilary. „A modern bestiary: a contrastive study of the figurative meanings of animal terms.“ *ELT Journal Volume 49/3 (July 1995)*, 1995: 272–278.
- Новокмет, Слободан. „Метафорична значења лексема из лексичко-семантичке групе назива за *pse* која се односе на људске особине“. *Књижевност и језик LXIII/1-2*, 2016: 49–66.
- [Novokmet, Slobodan. „Metaforična značenja leksema iz leksičko-semantičke grupe naziva za *pse* koja se se odnose na ljudske osobine“. *Književnost i jezik LXXIII/1-2*, 2016: 49–66]
- Новокмет, Слободан. „Метафорична значења животињских назива које се односе

- на човека неморалних особина у српском језику. Српски језик XXII, 2017а: 534–554.
- [Novokmet, Slobodan. „Metaforična značenja životinjskih naziva koje se odnose na човека неморалних особина у српском језику“. Српски језик XXII, 2017а: 534–554]
- Новокмет, Слободан. „Метафорична значења животињских назива која се односе на човека ниске интелигенције у српском језику“. Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, 60/1, 2017б: 103–119.
- [Novokmet, Slobodan. „Metaforična značenja životinjskih naziva koja se odnose na човека ниске интелигенције у српском језику“. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, 60/1, 2017b: 103–119]
- O'Konel, Mark, Eri, Rejdz. Plustrovana enciklopedija znakova i simbola. Identifikacija i analiza vizuelnog rečnika koji formuliše naše misli i diktira reakcije na svet oko nas. Beograd: JRJ, 2007.
- Saville-Troike, Muriel. An Ethnography of Communication. Oxford: Blackwell, 1982.
- Sperber, Dan. (1996). "Why are perfect animals, hybrids, and monsters food for symbolic thought?" Y: Method & Theory in the Study of Religion 8-2, 1996: 143-169 (Revised English version of "Pourquoi les animaux parfaits, les hybrides et les monstres sont-ils bons à penser symboliquement?" L'Homme, XV/2, 1975: 5–24).
- Stipčević, Aleksandër. Interpretime Albanologjike. Shkup: Flaka e Vëllazërimit, 1994.
- Hahn, Johann Georg von. Albanesische Studien. Band 1. Leipzig: F. Mauko, 1854.
- Halupka-Rešetar, Sabina, Radić, Biljana. Animal names used in addressing people in Serbian. Journal of Pragmatics 35 (December 2003), 2003: 1891–1902.
- Zippel, Gustavus. Die römische Herrschaft in Illyrien bis auf Augustus. Leipzig: B. G. Teubner, 1877.

Извори

- Gjevori, Mehmet. Frazeologizma të gjuhës shqipe. Prishtinë: Rilindja, 1988.
- Κριάράς, Εμμανουήλ. Νέο Ελληνικό λεξικό–Λεξικό της σύγχρονης ελληνικής δημοτικής γλώσσας. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1995.
- [Kriarás, Emmanoíl. Νέο Ελληνικό lexikó–Lexikó tis sínkhronis ellinikís dimotikís glóssas. Athína: Ekdotikí Athinón, 1995]
- Matešić, Josip. Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb: Školska knjiga, 1982.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος². Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Κέντρο λεξικολογίας, 1998.
- [Vampiniótis, Yeóryios². Lexikó tis Néas Ellinikís Glóssas. Athína: Kéntro lexikoloyías, 1998]
- Мутавџић, Предраг. Грчко-српски речник идиома. Београд: Јасен, 2007.
- [Mutavdžić, Predrag. Grčko-srpski rečnik idioma. Beograd: Jasen, 2007]
- Оташевић, Ђорђе. Фразеолошки речник српског језика. Нови Сад: Прометеј, 2012.
- [Otašević, Đorđe. Frazeološki rečnik srpskog jezika. Novi Sad: Prometej, 2012]
- Речник српскохрватског књижевног језика (1-6). Нови Сад: Матица српска, 1995.
- [Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika (1-6). Novi Sad: Matica srpska, 1995]
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (1-). Београд: Институт за српски језик САНУ, 1959-.
- [Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika SANU (1-). Beograd: Institut za

- sрpski jezik SANU, 1959-]
- Τεγόπουλος-Φυτράκης¹⁰. Ελληνικό λεξικό. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμονία, 1995.
[Tegóroulos-Phitrákis¹⁰. Ellinikó lexikó. Athína: Ekdósis Armonía, 1995]
- Fjalor i Gjuhës Shqipe. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, 2006.
- Fjalor Frazeologjik i Gjuhës Shqipe. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, 1999.
- Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών–Εθνικό
Τυπογραφείο, 2014.
- [Khristikó lexikó tis Neoellinikís Glóssas. Athína: Akadimía Athinón–Ethnikó
Tipographío, 2014]

Online речници

<http://www.shkenca.org/content/view/142/27/>

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/

Скраћенице

КЗ: Кривични законик Републике Србије. Београд: Службени гласник, 2009.

Predrag Mutavdžić
Merima Krijezi

ON ZOONYMS WITH AN OFFENSIVE CONNOTATION IN ALBANIAN, GREEK AND SERBIAN

Summary

This paper is dedicated to zoonyms as negative qualifiers with an offensive semantic content in three contemporary Balkan languages – Albanian, Greek and Serbian. Analyzed herein is their independent use, unconditioned by phraseological structures, as well as their use within idiomatic expressions. In all three languages there is a far smaller percentage of common international phraseological images, whereas each of the languages considered is characterized by a specific indigenous, that is to say, idiosyncratic phraseological image. If we consider the total number of animal phraseologisms which appear in insults in the mentioned languages, the names of domesticated animals as opposed to wild ones are represented in the following ratios: Greek 16:5; Albanian 15:5; Serbian 15:4. The least represented of all animal phraseologisms recorded are names of insects and fish. One of the possible classifications of negative zoonymic quantifiers in Greek, Albanian and Serbian is gender-based and lacks sex-related markedness. Such classification is characterized by four subtypes, which may be considered insults in the broadest sense. Animal phraseologisms are also analyzed as stereotypical images or as negative models of human behavior, modeled on behavior of some domesticated/wild animals that exist in the human environment.

Keywords: zoonyms, insults, characterization, classification, phraseologisms, Albanian, Greek, Serbian.